

Synthese

De Vlaamse overheid, meer bepaald de dienst Milieu & Gezondheid van het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, gaf de opdracht om een consultatietraject te organiseren over de milieu- en gezondheidsrisico's van extreem laagfrequente velden (ELF) van elektrische installaties zoals hoogspanningslijnen. De focus ligt op milieu- en gezondheidsrisico's omdat het gaat om milieu gerelateerde blootstelling via hoogspanningslijnen en niet om blootstelling aan ELF via bijvoorbeeld huishoudapparaten. Er is echter in de loop van de studie beslist (in overleg tussen opdrachtnemers, opdrachtgever en de stuurgroep) om de discussie op de expertenworkshop en bijgevolg ook op de workshop met stakeholders, in hoofdzaak te focussen op leukemie (al is op het eind van de experten workshop ook kort gepeild naar andere effecten). De redenen hiervoor zijn verder in het rapport opgenomen. Met inhoudelijke experts is gediscussieerd over de kwaliteit van de kennis die in dit domein voorligt. Met belanghebbende partijen is gediscussieerd over de wenselijkheid van mogelijke beleidsmaatregelen.

Conclusies van de experts:

Er is in epidemiologisch onderzoek een statistisch relevante verhoogde kans gevonden voor kinderleukemie bij het wonen in de buurt van bovengrondse hoogspanningslijnen. Het is echter niet duidelijk of het magnetische veld dat ontstaat door de elektrische stroom door hoogspanningslijnen, voor dat verhoogde risico verantwoordelijk is. Onderzoek (experimenteel onderzoek in het laboratorium, epidemiologisch onderzoek) kan geen uitsluitsel geven over een oorzakelijk verband tussen magnetische velden en een verhoogd risico op kinderleukemie.

Een berekening van een verhoogd risico op kinderleukemie - of van het aantal extra gevallen kinderleukemie in Vlaanderen/België per jaar als gevolg van hoogspanningslijnen - is enkel mogelijk wanneer onderzoekers bepaalde veronderstellingen maken die onzeker zijn, of die moeilijk eenduidig en objectief kunnen worden onderbouwd.

De eerste veronderstelling is dat er een *oorzakelijk verband* is tussen het magnetische veld van hoogspanningslijnen en een verhoogd risico op kinderleukemie. Hoewel hier nog vele onzekerheden blijven spelen, kan onrust over een mogelijk risico voor de deelnemende experts een valabele reden zijn om een voorzorgsbeleid te organiseren.

In de tweede plaats is er discussie tussen experts over *wat een goede maatstaf is voor blootstelling aan een magnetisch veld* en zijn er volgens de deelnemende experts veel alternatieve maatstaven mogelijk.

Experts maken ook veronderstellingen over het *al dan niet bestaan van een drempelwaarde*: dit is de mate van blootstelling aan een magnetisch veld, waarboven er biologische en/of gezondheidsschade optreedt. Wetenschappelijk gezien is er geen eenduidige drempel. Vanuit beleidsoogpunt gezien vinden de deelnemende experts het opmaken van scenario's een goed alternatief voor de keuze van een drempelwaarde. Vertrekkend van simulaties van blootstelling en maatregelen, kan men voor elk scenario de kosten en de baten inschatten en daar zijn keuze op baseren.

Ondanks deze veronderstellingen en onzekerheden, is er volgens de deelnemende experts aan de workshop toch *voldoende reden tot bezorgdheid en voorzorg*. Er is beleid nodig, waarbij wellicht een onderscheid kan gemaakt worden tussen bestaande en nieuw voorziene situaties.

Suggesties van de stakeholders:

Een *norm (grenswaarde) of een aanbeveling (streefwaarde) voor blootstelling* die afgestemd is op de meest kwetsbare groepen, met name kinderen, is aanbevolen. Om normen of beleidsmaatregelen in het algemeen te kunnen bijstellen, moet het beleid voortdurend rekening houden met de nieuwe onderzoeksresultaten die vrijkomen uit verder onderzoek naar lange termijn gezondheidseffecten van ELF-magnetische velden. Een *beleidsplatform* samengesteld uit diverse actoren kan de kennis beoordelen waarop de norm of aanbeveling is gebaseerd.

Er wordt voorgesteld daarnaast een centraal *communicatieplatform* op te richten, dat de nodige informatie verzamelt over technieken, risico's en beleidsmaatregelen en dat hierover een vertaalslag maakt naar het brede publiek. De financiering van dit communicatieplatform kan gemengd zijn.

In de omgeving van risicogroepen moeten *de niveaus van magnetische velden* voldoende laag zijn. Gegeven de verschillen in veldsterkte van de verschillende bronnen, is het belangrijk om niet in termen van afstand te redeneren, maar in termen van blootstelling.

Bovengrondse lijnen kunnen *ondergronds* gelegd worden. Ondergrondse lijnen zullen niet noodzakelijk de magnetische velden verlagen in niveau maar wel de corridor van verhoogde velden rond de lijnen verkleinen. Deze maatregel heeft echter ook andere meerwaarden (bv. visueel, impact op geluid, natuurgebieden...). Anderzijds is de kostprijs van ondergrondse lijnen wel hoger, zijn voor de hoogste spanningswaarden de ondergrondse lijnen moeilijk op lange afstand implementeerbaar en is het onderhoud moeilijker. Een kosten-baten analyse is aanbevolen.

Cabines in appartementsgebouwen kunnen buiten worden geplaatst of niet in de directe omgeving van slaap- of leefkamers bij hoge niveaus (hoog kan betekenen bij overschrijding van de grens- of streefwaarde, zie hoger) van de velden in die ruimtes.

Installaties kunnen *technisch aangepast* worden om de veldsterkte te verminderen. Dat geldt vooral voor hoogspanningslijnen. Er zijn twijfels bij de relatieve meerwaarde van isolerende maatregelen aan cabines. Maatregelen met betrekking tot deze aanpassingen moeten in samenspraak met de sector gebeuren.

De aanpassing van *woningen en gebouwen* als bescherming tegen de sterkte van magnetische velden wordt als zinloos ervaren wegens technisch complex en te kostelijk. In nieuwe situaties kan men opteren voor een verbod op bouwen binnen een bepaalde corridor onder een lijn of voor een verplichting om nieuwe installaties naast crèches en scholen te vermijden. Terug kan men eventueel gebruik maken van een grens- of streefwaarde om deze beslissing in een concreet geval te staven.